

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ВТОРНИК

№ 131 (8591).

ӨРТӨ 2 көп.

МОСКВАЧЫЛАРЫНЫҢ ҮЛЕГЕРИ-БИЛЕ

Чедиишкиннерни быжыглаар

Кызыл хоорай Советиниң ажил-агыйлары продукция бүдүреринин, ону күрүнөгө садарының талазы-биле хүлээлгелерин чедиишкинниң күүсөдир, бирги кварталда чарыштың мурнуку өдүрүүн ээлзэн болгаш. Хоорай чогуунуң совхозтарының ажилчылары, «Тере-Хөл» колхозтуң кежигүннери СЭКП-ниң XXIV съездинин шийтирлерин изи-биле деткип, аңаа сорук киргенин илередип, бо чылдың планныг өнөөлгөдөрүн хуузаа бетиңде күүсөдирин шийтир-лээн. Таску беш чылдың баштайгы чылында чедиишкинниң аңылдап, планын хуузаа бетиңде күүсөдир, чонга керектиг башкарыны көмөй бүдүрер дугайында москвачыларның эгелээшкенин өзүлгө «Нөк-Тей», «Нара-Хазы», «Соклак» совхозтарын, «Тере-Хөл» колхозтуң ишчилери бо чылгы социалистиг хүлээлгелерин эде көрүп, чаа сөрүлгелерни боттары-га салган.

Бо чылын 11 муң центнер тарааны амаап алыр болгаш күрүнөгө садарын (план болза 4 муң центнер), 3600 центнер картофельди, 4800 центнер ногаз болгаш бахчы культу-раларын алырын хүлээлгөдө айткан. Кара-Хазыга кат-чимис өстүр саткын деңсиздерин ам-даа 1,5 гектарга алгыдар сөрүлгө салдыган.

Кара-Хазың сугарылга системаның баштайгы ээлчээ-нин туудун доозар болгаш аңылалга кирер.

Келир чылдың дүжүдүнүң магадылалын амдыгааштан тур-гузуп, 10188 га чери чайын андарып, 2122 га аңгысты чарар болгаш 11500 тонна органиитиг чемишчилдигини шөл-ге төгөр.

Малдың баш санын көвүдөдириниң болгаш оң продук-тулуун бедидериниң кол үндөзүн болза чөм баазаны быжыг-лаары болур деп партияның съездизи онзалып демдеглээн. Ынчангаш ажил-агыйлар бо айтырыгны кичизгейниң төвүн-гө тургузуп, ол талазы-биле боттут хемчеглерни алырын шийтирлээн. 102400 центнер бөдүүн чөмни, ооң иштинде 42100 центнер сизини белетиздерин хүлээлгөдө айткан. 117270 центнер силосту болгаш 3000 центнер сенажы ба-за белетизер. Июнь — июль айларда мал коданының чогуун-га 2360 га черге ногоан чөм болур чаңгыс чылдың сизин культуларын тарыыр сөрүлгө база салдыган.

Саар инеке онааштыр 2240 кг сүттү, хойдан-на 2,2 кг дүктү алыр.

Күрүнөгө 15780 центнер зытти, 8350 центнер (мурнууда хүлээлгөдөн 300 центнер хой) сүттү, 10 млн. (200 муңу көмөй) чуургану садарын хүлээлгөдө көргөн. Күрүнөгө зыт садарының планында хүлээлгө 12,7 хуу, сүт — 14, дүк — 10, чуурга — 5 хуу хай болуп турар.

Изи-биле деткивишаан

Чыл планын хуузаа бетиңде күүсөдир дугайында москвачыларның кайгамчытыг эгелээшкенин Тываның кээдэ иш-чилери изи-биле деткип, боттарыңа чаа бедиткен социалис-тиг хүлээлгени ап турар.

Тандыда «Тиилелге» совхозтуң сүт-бараан фермазының саанчылары болгаш кадарчылары мурнууда хүлээлгөдө күрүнөгө сүт дугаарының планын декабрь 20-де күүсөдир дээнин эде көрүп, ноябрь айның бирги декадазында күүсө-

дирин хүлээлгөн.

Бо чылдың дөрт айларында 200 тонна сүттү күрүнөгө са-дар тургаш, пландан дашкаар 38 тоннаы саткан.

Ферма ажилдачылары курлавырларын санап көргөш, чартын чыл планында амыр 140 тонна сүттү күрүнөгө садарын хүлээлгөш, бедит көдүрүшкүнүг амылдап тур-рар.

И. ХЕРТЕН.

Тиилелгечилерниң быжыг сөзү

Москвачыларның беш чыл планының баштайгызының ээлзасын хуузаа бетиңде күүсөдир талазы-биле эгелээш-кенин Иза-Хөс районнуң «Тиилелге» колхозунуң ажил-иш-чилери чүүлдүгүчүлүп деткиш. Колхозчулар чыл эгезинде 1971 чылдың кээдэ ажил-агый продуктуларын садарының планын декабрь 25-те күүсөдирин хүлээлгөн турган. СЭКП-ниң XXIV съездинин шийтирлерин амыдыралга хуузаа бетиңде боттандыры-биле бар арга, курлавырларын санап көргөш, чыл өнөөлгөдөр ноябрь 7-де күүсөдирин ишчилер

шиитирлээн. Колхозчулар сөзгөдөн сазун ажил-хөдөз-биле бадыктап турар. Часын хову ажилдарын районда бир дугаарында ныска хуузаада, аңаа шынарлыг чамып дооскан. Кол тараа култууразы — 5500 га кызыл-тасты сөс ажил хүнүнде чаштырган. Күрүнөгө зыт, сүт садарының чартык чыл планын малчынар доозар чокушай берген. Ажил-ишчилер бүгү-ле күштү алган хүлээлгелерин күүсөдиринче мөөн-нээн.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының штавы

Чокта чаа Москваың Эр-темнер бажыгыңа ССРЭ-ниң Эртемнер академия-зының штавы хурады болган. Аңаа академияның уаутуу органын соңгаас.

ССРЭ-ниң Эртемнер акаде-миязының президентинге академик Мстислав Воеводо-вич Келдин база катан соңгуттурган.

Оралакчы президентилерге академиктер М. Л. Миклош-кович, В. А. Котельников, А. Н. Белозерский, А. П. Ва-ноград, П. Н. Федосов, М. А. Лавренко олар соң-гуттурган.

ССРЭ-ниң Эртемнер акаде-

миязының корреспондент ке-жигүү Г. К. Скрибин ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президиумунуң кол эртемден секретариның хүлээлгени күүсөдир. ССРЭ-ниң Эртемнер акаде-миязының президиум кежиг-үүнүң киргенер: ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының салбыр-ның даргазының бирги оралакчы академик А. А. Тро-фимук, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Биринчи Чоон түт эртем төвүнүң президи-умунуң даргазы, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент кежигүү А. И. Капича, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президиуму-нун кежигүүнүң академиктер А. П. Александров, В. А. Амбарцумян, И. Г. Ба-сов, И. Л. Капича, Н. В. Ме-льяков, И. И. Мухомедов, Е. Е. Батон, И. Г. Петров-ский, Н. А. Пизюган, П. Н. Поспелов, А. М. Прохоров, А. М. Румянцев, Н. Н. Семен-нов, В. М. Тучков олар база соңгуттурган.

ССРЭ-ниң Эртемнер акаде-миязының штавы хурадында шийтирлериниң чамык айтырыгларының талазы-биле шийтирлериниң база дүм-наан.

(СЭТА).

БӨГҮН — УРУГЛАР КАМГАЛАЛЫНЫҢ ХҮНҮ

С. Феоктистовуң «Аас-кежигиң чаш назын» деп чүрү.

С. МИХАЛКОВ.

Пионерлер ырызы

Ада-пе хосталда дөштү тулчул чорааш,
Амы-тайын харамнамаан.
Ада-Ленин айткан берген оруу-биле
Ада-чуртту бисе шаңнаан.

Каалама узун орук эртеринге —
Коммунистен үлөсөрг аа!
Соксаал чокка чон дөштү туртта,
аште, өөрөн —
Совет чурттуң пионери!

Көвей сая, чалым, чолдуг элчин бис —
Хөлүгү, элтин оолдар бис.
Кызыл тукта аалын сөстөр, алгаш, йөрөөл
Кымыралы кыгытыр тур!

Каалама узун орук эртеринге —
Коммунистен үлөсөрг аа!
Соксаал чокка чон дөштү туртта,
аште, өөрөн —
Совет чурттуң пионери!

Омактарга, дидимнерге мына-даа бис,
Оңмас пайырал күжүмүс ол.
Кара, сарыт, ак-даа кеш деп ылгавас бис,
Капдыт-даа оол эргеш деп.

Каалама узун орук эртеринге —
Коммунистен үлөсөрг аа!
Соксаал чокка чон дөштү туртта,
аште, өөрөн —
Совет чурттуң пионери!

Ажылчы чоннарның соңгулда мурнунуң хуралдары

КАНДИДАТТАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫШКЫННАР

Чаапанан Култура бажыгы РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге болгаш чер-чөр Советтеринге соңгулдаларга холбаштыр лезин, плакаттар-биле шийткен, чылда соңгулда участогун дерип кылын каан. Агитаторлар соңгулчуларын даңгызын хылап, агитация ажылын калбарткан.

РСФСР-ниң Дээди Советинге соңгулда талазы-биле Чаа-панан № 865 соңгулда округунда РСФСР-ниң Дээди Со-ветиниң депутатына канди-дат-биле база Тыва АССР-ниң Дээди Советинге соңгулда та-лазы-биле Чаапананың Чоон талазы № 49 соңгулда округунда Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутатына канди-дат-биле ужуражыр дөштү Чоон-Хемчик районун Чадана хоорайының чурттакчы-лары, совхозтарының, колхоз-тарының соңгулчуларының төлээлери Култура бажы-гына чыгып келген. Кул-тура бажыгына районун хө-рөжөөр чөвүлелдериниң ор-ганизаастааны хөдөөн уран-шавык дээр, аргы, ка-дета, чурт, чаап, сия-лып кылаан кылыгының

дедигезин чыгыпканар уа-т соңгута-биле көргөн. Култура бажыгының за-лын соңгулчулар доозур оу-рупкан. Депутатка канди-дат Тыва АССР-ниң Дээди Со-ветиниң Президиумунуң Даргазы аш БАЙКАРА ШӨЖҮЛБЕЕ-НА ДОЛЧАҢМАА-биле ужу-ражышкы хуралы СЭКП-ниң Чоон-Хемчик райкомунуң се-кретары С. С. Нулар ажы-каш, бүзүрөттирген кижиги рай-кукомунуң даргазы Б. Б. Чоюнке сөс берген.

Депутатка кандидаттың на-мдарын, ажал-чорудулазын аш Чоон соңгулчуларга та-ныштырган, коммунистерниң болгаш партия кежигүү эве-териниң бөлүгү дөштү, тыва улу-стун төлөттиг уруу аш Байка-ра Шөжүлбеена Долчаңмаа дөштү июль 13-те чалгыс эс-сеткедиги бадылашкыны бээрине соңгулчуларын кый-гырган.

Хуралга Чаапананың авто-баазаның начальниги П. Г. Дураев, «Ада-Маадыр» сов-хозу салбыр эртелекчи С. О. Мангы-Назым, Ленин ат-тыг колхозтуң парток секретары С. А. Донган, көдүп чо-рутуп № 463 мехколхозуның

кадр кидизиниң эртелекчи Ч. С. Сандамы, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң даргазы Ш. Д. Мирчик, болгаш өскө-лөр-даа санал берген. СЭКП-ниң XXIV съездинин ший-тирлерин амыдыралга ботта-дырар дөштү районун ажал-чы чогу бедит көдүрүшкүнүг ажалдан турарын са-нал бергенер чугаалаш, де-путатка кандидат Б. Ш. До-лчаңмаа дөштү соңгулда хүнү-ге бадылашкыны бээрине соң-гулчуларын кыйгырып турган.

Түңселинде Б. Ш. Долча-маа чүве чугаалаш, Совет эр-ге-чатырлары дөштү органи-ниң депутаттың канди-датка депшенткен дөштү өөрүн четтиргенин илереткенин, СЭКП-ниң XXIV съездинин төөгүдү шийтирлерин, төс-ку беш ылда болгаш 1971 чылда Тыва республиканың аң чордар хемчеглерин соң-гулчуларга тайылбырлаан. Оон ынай Советтериниң ажал-чорудулазын улам ынай сай-лаптайгаштар талазы-биле СЭКП ТК-нын болгаш Совет чактактын доктаалдарын бот-тандырган талазы-биле респу-бликаның партия, совет орга-нлары организаастыг ажилдар-

ны чорутуп турарын база чу-гаалаш, Б. Ш. Долчаңмаа соңгулчуларын көргүскен иделгени балыктаар дөштү кү-жүн, билин салырын бүзүрөт-кен.

Тыва АССР-ниң Дээди Со-ветинге соңгулда талазы-биле Баян-Талааның № 65 соңгулда округунда Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты-на кандидат, Чоон-Хемчик ра-йонун «Октябрь 30 чылы» колхозунуң даргазы МОНГУШ ДАРЫНАЕВИЧ МИРЧИК-биле соңгулчуларын ужуражыш-кыны политиктиг бедит көдү-рүшкүнүг эртен.

Бүзүрөттирген кижиги В. Сат кандидаттың намырын соңгу-лудагы таныштырган олооза, соңгулчулар Б. Булар, К. Орус, Д. Монгуш болгаш өскөлөр-даа санал берген, өм-нелге, тууду ажалын өжидер талазы-биле хемчеглер алы-рып, школын алдып, немей тууду кылырын кандидата чагаанар.

Эш М. Д. Мирчик чүве чу-гаалаш, соңгулчуларын көр-гүскен иделгени күүсөдир дөштү ажилдарын бүзүрөт-кен. (Бистиң норр.).

ПОЛИТИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕНИ ОРГАНИЗАСТЫГ ДООЗАР

Партияның болгаш комсомолдуң политиктиг чыры-дышкынының системазыга бо өөредилге чылы онзагай болган. Партия өөредилгениң бугу четкилеринде дидиачы-лар бо чылды марксизм-лени-низмниң өөредилгени үндөш теоретиктиг айтырыглары-биле чергелештир, оң амы үе-де улам сайлап, делегейге калыбын шийткөөнүн чы-быннанчак түндөш дөштү-рөңгө көргүскен документ болур В. И. Ленинниң төрт-түнгөштен бээр чус чыл оюнга туурашкан байылыг хуралдын материалдарын өөренеринден эгелээш, СЭКП-ниң XXIV съездинин мате-риалдарын өөренерин-биле до-ош турар.

Партияның экономика-тиг политиканы, экономика-тиг билдирерин үндөштеринден эгелээш нарын экономика-тиг темаларга чедир өөренерин партия чырыдышкынының бугу аналганың программаларына бо чылдан эгел-келген чорук дидиачылар-ның соңгулгалын дыка бедит-кен, политиктиг өөредилгени амыдыралга улам чокуштал-ган.

Эртен чылдың ноябрьда СЭКП Тыва обкомунуң XI пленуму республикада комму-нистерниң марксизм-ленини

тиги чырыдышкыны ажил-хөдөз-биле холбаштыр өө-ренип келген.

Партия өөредилгениң эко-номика айтырыгларын немел киргени-биле холбаштыр улу-с ажил-агыйының аныч-бүрү адырларын тускай эртем-ниг анык кадрлары — эконо-мистер, план болгаш сая-хө-ажылдакчылар пропагандис-тээр ажыла бир-де дугаары-нда калбаа-биле хаара тутту-ган. Партия комитеттерин ол анык кадрларын пропаган-дист ажыла арга-мергежил, дүжүлгалын бедидер хөдөш доктаамал дүжүлгалын чедир хүлээлгөдир.

Партияның XXIV съезди-нин материалдарын өөренерин-биле холбаштыр өөредилге чы-лын доозарының хуузааны өскө чылдарга болаарга эл-зон соңгаралаткан. Өөредилгени доозарының хуузааны чөм бол-гаш чаңгыс аай өвөс. Чи-жэ, школарда тургустунган партия өөредилгенин чайгы дидиачылар, көдө ажил-агый бүдүрүшкенин өртемге үндөш-лөр организаастаарының му-накчы дүжүлгаларын болгаш тодаргай экономикаың ай-

уламчылаш, июль 15-ке че-дир түндөш кичээлдерин чор-дар алаар.

Амы үеде партия чыры-дышкынында XXIV съезди-нин материалдарын ниятла-ны биле өөренерин колдунда до-ош турар. Ичканга-даа олар-ны тус-тус айтырылар аайы-биле халдыр өөренерин — ол дөштө ийн-чаңгыс өөредил-ге чылының хөдөш өвөс, а ха-рын аңаа оон-даа хой үе не-геттер дөштү чыгынып чок. Ичканга чайгы үеде чер-чө-де илеткешчилер бөдүтерин, политинформаторларын ажилы болгаш агитаторларын амылын съезди материалдарын чон ортууңа калбаа-биле тайылбырлаарыңа улажыр организаастаары чугула.

Түндөш кичээлдерин чор-дарда теоретиктиг айтырыг-ларын партияның XXIV съез-динин материалдары-биле болгаш ажил-агый, култура тургузушкунун практиктиг сорулгалары-биле холбаштыр эртерин турар ужурут. Түндөш кичээлдерге СЭКП райкомнарынның политиктиг чырыдышкыны кабинеттерин, консултантылары, мето-

диктиг чөвүлелдериниң кежи-гүннери олурупшан турары күрөңгөн.

Партияның болгаш комсомолдуң политиктиг өөредил-гени — идея политика тала-зы-биле ханы уткалыг болгаш бөдүндү мурнуңа — тодаргай сорулгалы салып турар. Ки-жидерин коммунисттер дүжү-күш-ажылды болгаш хой-ниининиң хөдөөн бедит ме-дередин-биле иденпейлиг, шудургу болур чорукка киди-зидер, партияның болгаш ча-зактың политиканы амыды-ралга боттандырыр хөдөш өө-ренин бедит иденпейлиг, по-литиктиг болгаш культурут өздөшүн чедип алыр сорул-галыг. Өөредилге чылын түн-дөш турган, партия организа-циялары бо талазы-биле ханы аналганы кылып, дидиачы бурузуне политөөредилге чү-нү бергенин, оң өздөшүн, ажал-хөдөшкө хамааралгаан тодаргаларын түндөш ужурут.

Партия өөредилгенин орга-низаастыг доозары-биле чер-гелештир партия организааста-рының бир чугула сорулгалы болза, чаа өөредилге чылыга баш бурунгаар белеткеди чо-рудары болур. Коммунистер-ниң билинин деңсизин, со-нуургалын барымдалап тур-гаш, оларның политиктиг өөредилгенин калдыг хөдөөн өө-ренин ийн тодаргалары — партия чырыдышкыны-ның чедиишкиниң бөдүрүнү кол чүүлү дөштү амыдырал көргүскөн.

Эртен кол өөредилге чы-лында коммунистер канчаар өөренерин, Устав дугаар ху-лээлгенин канчаар күүсөдир келгенин, дугайында база чаа өөредилге чылында сорул-галар дугайында айтырыг пар-тия организаастыг бурузуну кинти хурадынга чугаалаш-тырган турар-ужурут.

Манга хоовштыр эртен өөредилге чылында турган четистерин чылдарыңче кичизгейни салыр хөдөш. Калдыг кол четистер турган-ны?

Бирээде, политиктиг өөредилгени аныч-бүрү хөдөө-ринге коммунистерниң били-ниң деңсизин болгаш соңгу-галын дүшүрүшкүнү чечтө-лөр ажыла эргегей, кыры-биле көр чорук хой-хөй пар-тия организаастыг ажилдары-ның чырыдышкыны илерөөн. Моон чижээ Улу-Хемчик «Пайырал» совхозунда партия өөредилгенин эртен чыгы четтешкенин көрүп бо-лур. Ында марксизм-лени-низмниң үндөштерин өөре-нир школарга өртүмал бол-гаш эге билиг кижилерин чангыс черге киргенден өөредилгени чорудулазы на-рымыда, дидиачыларын со-нуургалы деп эвес болур чорукка четкен фактылар иле-рөөн. Ол ышкан ырак черде-ле турар малчын коммуни-стерге өөредилгени таарымча-лык хөдөө шийтишмөөн.

Ийде, пропаганда-тиг болгаш дидиачыларын мето-диктиг база өөредилге помпа-ры-биле бүрүн халдырар ай-тырып хой-хөй партия органи-зацияларында чедир ший-тирештирмөөн. Манга хама-рыштыр республиканың биб-лиотектер чери көдө библио-текарже политиктиг болгаш методиктиг литература-ларын, партия, комсомол чырыдыш-кынының материалдарын ке-дерең өвөөн, а харын чамдык чердеге шуут чорутпай тургаш деңсиздөс чөдүр.

Чаа өөредилге чылында үс-түнде айттылган болгаш өс-кө-даа четистерин баш бурун-галар чайладып, коммунистер-ниң марксизм-лениниг өө-редилгени улам өжидер, по-литиктиг өөредилгени комму-нисттиг тургузушкунуң хун бүтүлө чорудулазы-биле холбашкы күштелдир дуга-йында XXIV съездинин ай-тымшыкынын боттандыра сорулга партия организааста-ларының мурнууда турар ту-рар.

М. МАШПАДЫ,
СЭКП обкомунуң Полити-тиг чырыдышкыны бажыгының эртелекчи.

УРУГЛАР-КЕЛИР УЕВИС, ИДЕГЕЛИВИС

А. Мельниковтун тыттырааны — «Ие-чаш» деп чуруу.

ӨН-БААЗЫН ЧЕЧЕК ДЕГ

Моол Арат Республикасынын Уба-Нур болган Баян-Улгий аймактарында пионерлер Монгу-Тайга районга көп, укунууларга кыдыр дугайында шагда-ла дугурушкан турган. Оң дегердег планш талалар аялдан кылган.

Сары-Дыттын школазын, оң кызын хебертен көйө өгдөр, майгынар, кызыл тукулар, лозуннар аял килерин. Моол, тыя, орус дилдарга байыр чедириникин, медалдарын, хол туушкунулар. Өнүктүрүнч четинен келген бо.

Ужуржыкта байраалдык аялтыган. Моол, тыя пионер отрядтары уду-дегир бейр чедирин, медал, барыбал дилмилер турган. Моолдун ийн, Монгу-Тайгадан ийн—

Чурагайлар

☆ Бистин чуртуууска хонук бурзууде 11 муң ажыг чаа хамааты тортутуну турар. ССРЭ-инк чонунуң барык түтүң бир несиң—16 хара чедир оодар, кыстар.

☆ Хааның Россияга урууларын өзүр чорун АКШ, Англия, Германия, Франция, Японияларга ийн-үш катар хей турган. Совет эрге-чалырга чылдарында Совет Эмелдиге урууларын өзүр чорун 10 катар кызылган.

☆ ССРЭ-де урууларын килдиздерин болган өөрдиги эң-не муракчы сесте-мамы тургустунган. Уруулар садында чаш урут бурзууң аялдарында чил бурзууңе Совет кургане 300 ажыг рубль чарыдан турар, ол сан уруулар асылдерине бир турта оналштыр 400 хире болу.

☆ ССРЭ-инк нинти билиг школарынша хунуң-не 49 миллон 400 муң оодар, кыстар партагалга олурун турар.

☆ Бистин чуртта 100 муң ажыг педналар болган укунерлер-тисекозоттар урууларын болган несерин кызын камгаладында аялдан турар.

МААДЫР ИЕ—МАЛЧЫН

Ууртак Успуновна чачыкан аайм-биле эртен эрте оттуу келген, өөндөң ууну, Хондөөңдиг баянда харыг тайгалары көрүн, бөгүн агар кыдыр болуң хир дөңдиг көрдүңүз. Көндөңдиг чыкан хойларга хондөңдиг дөңдөң, оңу оттуу, шайм хайдырылган.

Дөңдө агары кыдыр радиоприемникти аялладымкан, шайм аарта, бөгүн кыдыр аял-акин ашаа Ууртак Напчмыровч-биле чуталаалынган. Оң аранда Кызыл дымчылдыга эгелен. Солунуң ушк аранда чачык панаалары-биле шаңаатан муракчыларын агарлар паралаң дөң, улустуң аттарын алаң эгелен. Ленин ордени-биле Ууртак Серен Успуновна — Барым-Хемчик районун «Барым» совхозунуң хойжуу шаңаан дөңдиг дымчыл калар.

— Чүү дилдир—дең, бодунуң кулаанга бүтүрөөң чүе дег, Ууртак Серен ашаандан айткан.

—Соң алдың ады-дир, Ленин ордени-биле шаңаан дилдир.

— Найман, өске кичи ийен, соора дымчыл боор бис? — Чо-оң, сен-дир сен. Улут аас-кеңиктиг болган-дир бис. Партиямың, Совет чаааыс аялчымысты бекки үөлөңг милжы! Ам ийн хонган баш байрала — Тилеңге хуну болгай, мыңаңган, ийн дилдир байрала бисе болуң-дур.

Бир-де эртен Ууртактын аялган чик машина халды келген.

— Район уугуе муракчыларга шаңаалар тыспырын байрала болуң, силерин өскөң дөңдө чор мен—дең, чо-ааы чуталаал.

— Чакантн шаңаалы ам-на боор дөңдиг ол-дур, аялныг кылдыр кеттиңиз алган барын көрөң—дең, өгүнү өң эвэн калыпта чаган оран.

Бичаңаң, Ууртак Серен Кызыл-Маалымка чөдө берген, Ленин орденин көрөңгө чоргалар-биле кадан ап турган.

Анык салганчалар — бистин бөмбүрөөңдиги дартыг хуну, оң идегели болган келер уеи. Делегей хөрежөөн-нериниң демократтыг федерализмниң шиттириниң бугуар Уруулар камгалаалың хунуң доктаатканында бээр 22 чыл эртенке, ону ам чылдың дем-деген турар.

Чер бөмбүрөөңдиге уруулар чаш назым дөңдө эвес болуң турар. Совет Эмелдиге урууларын милжы, сакын салымчыны-биле бургон. Коммунисттик партия болган Совет чааа анык салганчаларын кыдыр оөрдиринге болган кичиндиринге күжүң-даа, акша хөрежөөн-даа хараманамас. Совет курүениң баштайгы хойууларын арамда Тай-бың болган Чер дугайында Декреттер-биле чергелештир улус өөрдигеңиниң, урууларда хайгалар чок чорукту ууткаарынын, урууларын аш-чениниң дугайында доку-ментилер күлөң аалдыган турган.

В. И. Ленин уруу-дарыны улуг кичээңгей-биле, ээлдээ-биле көрүң чоран. Совет эрге-чалыгынын тургустуну турарынын аар-берге баштайгы чылдарында тортутунган: «Бүгү-ле эң дөңдө чүүлдерин — урууларга» деп зооң бистин күрүениң амыдыралың хойлузу апарган.

Бодунуң бичиң чаш хамаа-тыларыңа Төрөн чурт чүң-даа хараманамас. Школа назын четпөөңгө уруулар албан черлери доктаамал калбарып, школарын, пионер-лер ордундарын, бажык-нарын, кыдыршыгача чер-лерин, театрларын, библио-текарларын салы өзүң ту-рар. Совет урууларга билг-лерин, эртенниң болган култураның бүгү-ле эртен-неге аялтыңган. Акы-думка социалисттик чурттарда база урууларга улуг сагышты са-лың турар. Уруулар шымак, кыдыр ошун, олар боттары-ның агараларын, мергешин хондөңдиг дөңдө таарымчалыг бүгү байдалда оларда тур-гускан.

Иччалаа-даа урууларын кыдында бүгүр дээр туруп турар черлер база бар. Ыстан-ның урууларга тайбын хоорайларын болган сууулар-ны америк ужуң чүүлүн уруулар ботомал турарың байдалда чурттан, ооронни турар болгай. Делегейин ая-сесткидиг бүгү кичилери аме-рик империализмниң Ыс-

тамда агрессияны килең-би-е буруу шаап, америк шериг-лери Ыстандан, Лаостан, Камбоджандан үндүрерин не-геп турар.

Чаагай сеткидиг бүгү кил-жилер Чоонку Чоон чүкте да-йымни аялчыдыг одан узу-нарын, Барым Германияда ресалшын кыдырчыгы-биле шыгыңа негеп турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеяны 12 чыл буруулар урууларын эргезиниң дугайында дека-рацияны күлөң алган. Ы-чалзак оң принциптери капиталисттик чурттарда са-зын кыдында арткан. Бистин бөмбүрөөңдиге 15 хар чедир 1 миллон 275 миллон хире уруулар бар, оларнын 600 миллон хирези аштан, аа-рыгда түрөдөң турар, ол дөңдө капиталисттик, колония база хамаарылгалыг чурт-тарга хамааржыр.

А социалисттик чурттарда байдал сыр өсө. Америк эже-кчилериниң карык-дошкун халдаалышын турар-даа, ВДР-инк аялчы чонунга биче чыттарың херээ бүгү узустан херээ болу берин, оларнын өөрдигеңин улам чы-лаар, ажаалзак улам эки-жилер дөң бүгү хемчегерин

ААС-КЕЖИКТИГ ЧАШТАР

нама агрессияны килең-би-е буруу шаап, америк шериг-лери Ыстандан, Лаостан, Камбоджандан үндүрерин не-геп турар.

Чаагай сеткидиг бүгү кил-жилер Чоонку Чоон чүкте да-йымни аялчыдыг одан узу-нарын, Барым Германияда ресалшын кыдырчыгы-биле шыгыңа негеп турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеяны 12 чыл буруулар урууларын эргезиниң дугайында дека-рацияны күлөң алган. Ы-чалзак оң принциптери капиталисттик чурттарда са-зын кыдында арткан. Бистин бөмбүрөөңдиге 15 хар чедир 1 миллон 275 миллон хире уруулар бар, оларнын 600 миллон хирези аштан, аа-рыгда түрөдөң турар, ол дөңдө капиталисттик, колония база хамаарылгалыг чурт-тарга хамааржыр.

А социалисттик чурттарда байдал сыр өсө. Америк эже-кчилериниң карык-дошкун халдаалышын турар-даа, ВДР-инк аялчы чонунга биче чыттарың херээ бүгү узустан херээ болу берин, оларнын өөрдигеңин улам чы-лаар, ажаалзак улам эки-жилер дөң бүгү хемчегерин

рыңче улуң сагыш салдыган. Чурттуң эң чараш бойдуң чурумалдыг черлеринде 10.700 ажыг пионер лагери аялтылган. Хоорайга кыдырчыгы күлөңгө 4 муң хоорай пионер лагери бар.

Бистин партиямың XXIV съездинин Директи-валарының одурууларын пом-чун көөр болууууу, не-чашка хамаарыштыр өндүр улуң план ында көрдүңен. Хой урууларын өг-бүлелер-иниң кечигиң бүрүзүне онааштыр алырга, нинти оруга айда 50 рубль аш-

Республикада хой уруулар-ын несерин саны уруулар өзүң турары өөрүңчү. Чугае Маадыр не деп хундугуң аты 500 хире несер бистин рес-публикада эдилең.

Уруулар камгалаалың ху-ниде бо бүгүгү демдегелен, бистин Тыя АССР-де уруулар албан черлериниң аялчы улам экижилер, урууларын өөрдиринге, дымчаныңга, ажаалзакка эң-не таарымча-лыг байдалды тургууар дөң, бүгү школарга, уруулар ала-бан черлеринге сагыш са-лымчыны каянгызында артык күштелдирер, тоску беш чылда бо талазы-биле көрдүңен хемчегерин бот-таандыр дөң бүгү хемчег-лерин алыр ужуруң. Ыс-гай партиянын XXIV съез-динин Резолюциясында да-рааында сестер бисе көя удурулга ол болуң:

«...Келир үе — аныяктарны» (В. И. Ленин)

бөмбүрөөңдиге урууларын чартымында хой кезин аштан, аялгылардан кыдыр, чы-рик черге тортутунуң келген-де олуң турарыңа капита-лизм болган колонизм бу-руулуң.

Азияны, Африканың бо-лаң Латин Американың коло-ния база хамаарылга-лыг чурттарында уруулар-ын байдалы оша багай. Чы-жестер бо-дур. Мурну-Афри-ка республикада африка өг-бүлелерин 100 урууң 40-ин 10 хар четиниң өзүң турар. Ында ак кештиң дарзакчалар үндениң африка чонун ку-дан-даа дора байдал-биле мо-лчун туруп. Ынчаңаң уруу-ларга асаң-да дугайында аяа чугаа бенин турбас. Ко-лумбида уруулар консуль-таалыгына шиттиңтирген бүгү урууларын 90 хууу аштың чылдарында аарыг бол-ган.

Будуруңе талазы-биле ой-зыраңгай-даа дээр капиталист-тик чурттарда аштың ай-тырын шиттиңлеттинган. АКШ-та 13 миллон урут ай-байдалдан кыдыр турар. 70 чылдарын эгезинде капита-листтик чурттарда аштан ту-рар болган бижик билбес урууларын саны он чыл му-нда турганында көүдөң берген деп. КНО-нуң експерт-тери түшүң үндүрүң.

Капиталисттик чурттарда хун бурзууде аштан 20 муң хире уруулар олуң турар. Бистин

байн турар өг-бүлелерге по-собие тыспырын көргөн. Аараан уруу ажап турган, үр аялданган барганларга по-собие төлөңиңгү шолө тыспырын хууааың уа-дыр, салтыг хөрежөөннүн төлөңиңгү күш-ааымын ста-лың хамаарылга чокка бу-рун бээр баш көрдүңен. Ясли-садтарын санын көүд-дөңиң аялтылган. Чүгө курүениң акша хөрежөөн-биле 2 миллон орунун олар-га немей туурун аялтан.

Социализм чурттарында урууларын кичиндир бол-ган өөрдери күрүениң не-рыс болуң. Оларда школа назылгы бүгү уруулар өөриниң турар. Өөрдиге халас.

Секс беш чылда бистин чуртга улус өөрдигеңиң улу-г чедириниң болган. 1965 чылга дөңдөңгө, хундөңгү ор-тукм школаларга эртен чы-лын 2.2 катар хой урууларын школа доостурган. Бүгү беш чыл дургууңда ортукм эр-темин 13 миллон оодар, кыстар чедир алган. Бирги класка килер бүгү өөрини-чилерин түшүң ийн кезин ам онуг класка дооуру турар. ССРЭ-де нинти билг школа-ларында өөриниң чылдары саны 49 миллон 400 муң ки-жи.

Эртен беш чылда уруулар турар уруулар албан черле-ринде 2.5 миллон орун не-мешкен. Эртен ленинч юби-лейниң чылда уруулар ту-рар уруулар албан черлеринде 9 миллон ажыг урууларын хаара туткан турган, бо чы-лын ол оон-да көүдөң.

Урууларын дымчаныла-зынче, кыдыр бижыктыра-

«НИНТИ БИЛИГ ШКОЛА-ЗЫНЫ» МАТЕРИАЛДЫГ БАЗАЗЫН УЛАМ ЫНАН БЫЖЫКЛААР ХЕМЧЕГЕР-НИ АЛЫР. ШКОЛАЧЫЛАР-НЫН ӨӨРДИГЕҢИНИН ШЫНАРЫН Б. Е. Д. Е. ОЛАРЫН НИНТИЛЕГЕ АЖЫКТЫГ КУШ-АЖЫЛГА ИДЕНКЕЛГ болган СО-РУЛГАЖЕ ЧУТКУДУГ БЕ-ЛЕТКЭРЭ».

Бис бөгүн, «Алдын хунуң хунеп турууң, ак-оң дөңдиг каал турууң» деп иралаар кышкан, бүгү дөңдөңгө тай-бын бижыксын, чаа дайың чок болуң дөң, бүгү чурттарың аялчы чоннары-биле кыдыр демнежеринге долу шит-тиңиңиңиң база илерейлээр бис.

Ынчаңаң «...КЕЛИР УЕ—АНЫЯКТАРНЫ» деп. В. И. Ленинниң бижээниң (Чугае-ларын долу кыдырды, Т. 14, арин 163) калкан-даа утпас бис.

Ш. ШЫРАП, СЭКП обкомунун хөрежөөннөр ортузунга аял чорудар секторунга эргелекчин.

УРУУЛАРГА ДЫШТАНЫЛГА

Нинти билигн школарын 1—7 класстарын өөриниңилерин өөрдиге чыл май 29-та дооуулан. Урууларын мурунда хондөң уе— чайгы дымчанылга эге-назын, культуразыңа ха-маарышкан монкалар, аль-бомнар, студентер бар, ону көөргө аялжы солду. Моол өг-бүлелериниң школарында бис-тин амыдыралыңа хамаа-рышкан кыдыр чүүлдер база бар.

Бо-дур. Коммунизм болган социализм тургуурун турар акы-думалыкны совет, моол улустарын чаштары миң-чар өзүң, оларын миңчар кичиндиги турар-дир. Аяа кыж сеткилениң хамызында өөрүр болган олар тайбын күш-ааылга улам аас-кеңик-тиг өсөөрүң дөң, бистин улустар бүгү чүүлдерин кы-лар. Аяа магалдыл — ленинч Коммунисттик пар-тиянын уруулар дугайында ала сагыш салымчыны илергейлен турары бо.

Н. ДОНГАК, Монгу-Тайга.

гай хемчегерин ап, аяа бе-летке аялжың бо хундөң кылып дооурун турар.

Профилекциг кыдыршыгача лагеринде 5360, колхозтар болган совхозтар аразыңа лагерлеринде 775 уруулар дымчанып. Урууларын чай-гы дымчанылганда алаалды чүе чүе дөңдөң, үстүкү класстың өөриниңилериниң дымчанылганга ичээңгөй-ни улугуурыңа болуң. Ая-густ айда Чыгыш хондүң кыдында «Орбон» деп ла-герде 120 комсомол болган пионер активчилер дымча-лып, шерияттын спорт ла-гери сөс алаа. «Дубини» пионер лагериниң белекчига аялдар, аяа спортка аяа 200 үстүкү класчылар дым-чанып.

Күш-ааылдын болган дым-чанылган 41 лагеринде 1698 өөриниң чыраа тургу-рар, будуруңе эвөлөңиңга 1895 школарын аялдан-маан, дымчанып. Туристин похоттарга болган экскурсия-ларга килерин турар өөрини-чилерин саны бистин рес-публикада чыл санында өлү

Бичилерге тайбың

Хун, шак, минута бурзууде бистин Черге кайгамчык, өн-дүр болушунуң болуң — чаа кичи тортутунуң кээр турар. Уруулар — кичи төрөдөгөңиң мөңгө чалың чашы, оң келер уеи, бистин өлүм чок чоруууу сиккиңең, мөңгө салгаң-дир.

ССРЭ-де уруулар дөңдө, оларын чаагай чорун дөң бүгү нинтиле сагыш салың турар эң аялчыг килерлер болу берин.

Урууларын иччарлар көөрү бисе Ленин чаагай. Оң чы-гыларынга нинти Коммунист-тик партия болза чаш урут бурзууңе аас-кеңиктиг келер уеи хандырлар ооруганы бо-дууң мурунуга салган бол-ган ол өлүд улуң ооруганы чедир алмырнга күжүң ха-рамнамай турар.

Өзүр оран салгады Төрөн чуртунга иял, идея талазы-биле арыг, аял-чанын бек-дик идеалдарыңа шычың бо-луруңа кичиндир бисте коммунисттик тургуушкуну-н чарылбас кезең.

Бистин урууларын өөрини-чил, медицина аялданган-ларын сагыш чонантар хайгалары-биле өзүң турар. Кичиндирчилерин болган бажыларын улуг ичээңгөй-ниңге бүртүргөң. 9 миллон 300 муң кыстар уруулар са-тарында, аялдеринде хаара туттунган. Чылдыңна 40 ми-ллон 400 муң оодар, кыстар школага өөриниң турар.

Тоску беш чыл урууларга бодунуң харам чок бөлөң ба-за бээр, ол дөңдө чаа-аа школар, садтар, стадионнар, санаторийлер, пионер лагери-лер, чаа-чаа кайгамчык по-нар, пинлер, кинофильмдер.

Беш чылдың дургууңда хе-редегидиң нинтилег фолдуу-дыкка өзөр. СЭКП-инк XXIV съездинин өтөң илеткелине-ге П. И. Брешневтин чугаа-лааның бугууар алырга, кол акша-хөрежөөн медицина хандырлалың улам ийиң аялчылыгыңа, өзүң оран са-гаачыларын өөрдигеңиң, кичиндирчилерине килер.

Партиянын XXIV съездинин Директивааларында өг-бү-ле көжүгүңүң аяа ортукм ооругаа 50 рубльден ашпай турар илгид өг-бүлелериниң урууларынга по-собие бээрн көргөн. Аарыг уруулар аял-чырга төлөңиңгү хундирин база көүдөңдөң турар. Аял-дан турар бүгү хөрежөөн-ге хамаарыштыр сааттанган-ны болган боюурууңуң та-лазы-биле шолө акашын до-лөңиң шалымны долу хем-чегерин кыш-ааыла ста-лың хамаарылга чокка төлө-бөри доктаатылган.

Чаш урут — өөрүңүң, иде-гел-дир. Оң-биле кады ол дөңдө кичи төрөдөгөңиң база дүвүрөөр болган сатың чо-вар. Харын—на өзүң оран салгадың салым-чозу дөңдө ханы харымсалдыг болуң чорунуң боланы-биле Уруу-лар камгалаалың делегей үлүг доктаатылган хондөң-кал, ону чылдың-на июнь 1-де демдеген турар.

Дайынырын, дарзалды, аш-ааларды өсүүдүң турар им-периализм урууларын му-рунуга эң аар кем-буруууң үлгүдиги турарлар. Харын-на «АКШ-тын империализмниң эзелесин дайыны Ыстан-ны, Лаостун, Камбоджанын муң-муң урууларын бажы-балгат чон өртүлгөңиң ала-м ол-дур. Харын-на капитализм бичи урууларын күш-аа-мын мөңдүң, миллон-миллон бичи хундирин социал тала-зы-биле чөптүң үең чорутуңа түрөгдөгөңиң алабан турар.

Совет кичилер тайбының болган демократиянын бүгү-ле талаалачылары-биле кыдыр америк империализмниң Ил-диги-аалда хангың дайыңгыг урууларын кыдыр бичи урууларын күш-аа-мын мөңдүң, миллон-миллон бичи хундирин социал тала-зы-биле чөптүң үең чорутуңа түрөгдөгөңиң алабан турар.

Бүгү бөмбүрөөңдиги уруу-ларын кыдыр тайбын бөгү-дүр чайынылган турар бо-дууң!

(«Кыдыршыгача» журналы)

Ленин ордениниң эдилекчизи

двистик чарыкка киришкен, төрүр чүс хойга онааштыр 101 хураганын камгалаң алган!

Бо бүгүгү айтканы, Ууртак Серен Успуновна Маадыр-не кичи дөңдөң уруулар камгалаалың хундиге демдегел-сөөн мен. Оз—он урууңуң нези. Байыр-чыскал болганда, оларын тускайыны чорун барган аял-төдери өгүң дол-дур чыгың-даа келгилээр, Бай-Тайгадан, Барым-Хемчи-тей суг-суг дөң. Ун урут школага өөриниң турар, олар-дан бичилери база бар.

— Урууларын өөрдигеңиң дугайында Ууртактар көчүт-ла эки кичээңгей салың узе чүе—дең, школа бажыларын-биле чуталаалын көөргө, кича дээр бодулар.

—Школага кези, бажылар-биле холбайың тудуң турар. Оң харааында урууларын өөрдигеңиң эки.

— Бистин мурууууа ам чоокуу сорулга—хой кыдыр-дамын организастыг, чидирг чокка чорутуушаң, оларын чуудуузын кылдыршаң. Хондөң бажы көчүтү-шынтыг, серин чайгаларга көөр бис—дең, Ууртак Успуновна чуталаай-дир.

Алдын хунуң хундөң турууң, ак-оң дөңдиг каал турууң, уруу-дарың тайбын байлаага өзүң, аас-кеңиктиг чуртазың дөң, бистин ленин-чи Коммунисттик партиямың, Совет чаааыс бүгү чүүлдерин кылып турар. Оң бир кайымчалык чижээ—СЭКП-инк XXIV съездинин шиттиңиңиң болуң. Ынчаңаң тоску беш чылдың дургууңда не-чаштың хөрежөөн талазы-биле улам хой аялдар кылдыңган турар, бо өөрүшкүдүң хундө ону чуталаалар бис.

Барым-Хемчик район.

двистик чарыкка киришкен, төрүр чүс хойга онааштыр 101 хураганын камгалаң алган!

Бо бүгүгү айтканы, Ууртак Серен Успуновна Маадыр-не кичи дөңдөң уруулар камгалаалың хундиге демдегел-сөөн мен. Оз—он урууңуң нези. Байыр-чыскал болганда, оларын тускайыны чорун барган аял-төдери өгүң дол-дур чыгың-даа келгилээр, Бай-Тайгадан, Барым-Хемчи-тей суг-суг дөң. Ун урут школага өөриниң турар, олар-дан бичилери база бар.

— Урууларын өөрдигеңиң дугайында Ууртактар көчүт-ла эки кичээңгей салың узе чүе—дең, школа бажыларын-биле чуталаалын көөргө, кича дээр бодулар.

—Школага кези, бажылар-биле холбайың тудуң турар. Оң харааында урууларын өөрдигеңиң эки.

— Бистин мурууууа ам чоокуу сорулга—хой кыдыр-дамын организастыг, чидирг чокка чорутуушаң, оларын чуудуузын кылдыршаң. Хондөң бажы көчүтү-шынтыг, серин чайгаларга көөр бис—дең, Ууртак Успуновна чуталаай-дир.

Алдын хунуң хундөң турууң, ак-оң дөңдиг каал турууң, уруу-дарың тайбын байлаага өзүң, аас-кеңиктиг чуртазың дөң, бистин ленин-чи Коммунисттик партиямың, Совет чаааыс бүгү чүүлдерин кылып турар. Оң бир кайымчалык чижээ—СЭКП-инк XXIV съездинин шиттиңиңиң болуң. Ынчаңаң тоску беш чылдың дургууңда не-чаштың хөрежөөн талазы-биле улам хой аялдар кылдыңган турар, бо өөрүшкүдүң хундө ону чуталаалар бис.

Х. МОНГУШ.

В. И. Ленин урууларын улуг кичээңгей-биле, улуг ээлдээ-биле көрүң чоран. «Эң дээрэ бүгү-ле чүүлдерин — урууларга» деп, Совет эрге-чалыгынын тургустунуң келгенниң баштайгы чылдарында тывалган лозун бистин күрүениң амыдыралың хойлузу болу берген.

